

Kyststien gjennom Råde

Generelt

Kyststien gjennom Råde kommune er totalt på ca. 20 km. I sør starter stien i Saltnes ved kommunegrensen mot Fredrikstad og følger småveier i boligområdene nordover til Makrellrød, og videre til båthavnen innerst i Krogstadjorden. På vestsiden av Krogstadjorden følger stien veisystemene i hyttefeltene før den går over i natur- og kulturlandskapsområdene på Røstad. Ved Fuglevik er det mulig å følge Fv 351 til Ovenhalvøya der stien har en egen sløyfe. Videre nordover følger traséen stier og gårdsveier gjennom hyttefelt og kulturlandskapsområder langs Kurefjorden fram til Viersholm hvor stien krysser Heiabekken og Rosnesbekken mot Rygge kommune.

Gangbro over Heiabekken og Rosnesbekken (2007)

Kyststien finner du på Turkart-Østfold (velg karttype "Turkart kyststi og pilgrimsveier"):
<http://kart.fmos.no/turkart/index.jsp>

Det er flere offentlige friområder og private områder med gode muligheter for opphold og bading langs stien. Saltholmen har en spennende historie knyttet til kystkulturen og attraktive naturkvaliteter. Strandsittere i Saltnes livnærte seg på fiske, hvalfangst, redskapstilvirkning, og i eldre tid av saltutvinning, slik stedsnavnet vitner om. I området innerst i Krogstadjorden ligger gamle husmannsplasser og det gamle ladestedet på Krogstad. Ladestedet hadde

mange anløp av hollandske skuter helt tilbake til slutten av 1500-tallet. Tomb er en gammel herregård som nå drives som skole. Tomb-området er også et vakkert kulturlandskap med stor historisk dybde. Ovenhalvøya har attraktive friområder og badeplasser. Ved Tasken passerer stien et gammelt våpenverksted som ble etablert av MILORG under siste verdenskrig. Krogstadjorden og Kurefjorden er naturreservater med et meget rikt fugleliv.

Råde kommune

Våpenhula

Våpenhula var et våpenverksted bygget av Milorg mot slutten av siste verdenskrig (1940-45). Inntil en liten fjellrygg ble det gravd ut et rom på ca. 3 x 5 m, og med en gang på 1 x 3 m. i enden. Det hele var dekket med blikkplater på et reisverk av stokker og over det hele sand og vegetasjon, slik at det gikk i et med omgivelsene. Verkstedet ble benyttet til reparasjon og prøveskyting av våpen. Under prøveskytingen ble det plassert vakt ved veien til Helgerød. Utenfor var lyden fra prøveskytingen sterkt dempet, men inne i det lille rommet må smellene ha vært øredøvende. Blandt våpnene som ble reparert her var de som ble ødelagt under slippet på Trestikkmyra under krigen. Transporten av disse våpnene foregikk med lastebil fra Trøskeneveien øst for Fensbekk. Våpnene lå på lasteplanet med en presenning og noe ved over. Under presenningen lå også to mann med våpen. Ved siden av sjåføren satt det to mann til. Turen gikk over Missingmyr-Enebekk og Råde stasjon for å unngå de tyske forlegningene ved Karlshus. 5 mann med sykler avpatroljerte veien. De hilste når alt var klart. Den siste syklisten møtte transporten ved Bethel og hilste, men da lastebilen rundet svingen ved Myra hadde en tysk kolonne i mellomtiden passert Heia-krysset og var på vei mot Myra. Sjåføren banket i styrhuset og fikk advart de to under presenningen. Han kjørte godt til side for å gi plass til kolonnen, som passerte uten å undersøke lastebilen.

Slik ser Våpenverkstedet ut innvendig

Info-skilt ved våpenhula på Tasken

I skogområdene sør for Tomb er det anlagt en natur- og kulturvandring som presenterer den rike kulturhistorien og naturkvalitetene i området. På Rørfjell er det utsiktstårn.

Det finnes dagligvareforretning i Saltnes og på Oven (holder åpent på sommertid). Det er bilparkering ved de fleste offentlige badestedene som Saltholmen, Ellingstranda og badestedene på Oven.

Kyststien er en del av Nordsjøløypa og Kystnære vandringsleder

Kyststien gjennom Råde er utarbeidet som en del interreg- og samarbeidsprosjektene Nordsjøløypa (North Sea Trail) og "Kystnære vandringsleder", prosjekter som har foregått i perioden 2006 – 2008. Interregprosjekter er programmer for regionalt samarbeid i EU, men hvor også ikke-medlemmet Norge deltar. Ved siden av midler fra Interregprosjektene, har kommunene selv vært vesentlige bidragsytere, sammen med Østfold fylkeskommune. Oslofjordens Friluftsråd har også bidratt med betydelig innsats, og i Østfold er det Oslofjordens Friluftsråd som har hatt sekretariatet for stiarbeidet etter avtale med Østfold fylkeskommune. Viktige samarbeidspartnere i Råde har dessuten vært Råde Historielag og Fylkesmannen i Østfold gjennom friluftsmidler.

Nordsjøløypa

Nordsjøløypa er den norske betegnelsen på det som på engelsk kalles North Sea Trail. Man kan få inspirasjon til å vandre gjennom et besøk på hjemmesiden www.northseatrail.org der det er mulighet for å foreta en virtuell vandretur, og lese artikler om kystfolkets historie og

deres samvirke med naturen, men også om myter og legender som er influert av bosettingen nær havet.

Nordsjøløypa har blitt til gjennom et partnerskap mellom 26 regioner i 7 land som har et langvarig fellesskap rundt Nordsjøen; Skottland, England, Nederland, Tyskland, Danmark, Sverige og Norge. De som står bak dette arbeidet håper at etableringen av stien og promoteringen av denne gir publikum lyst og muligheter til å vandre i kystnaturen. Dette skal skje både i nærområdene, men også virke som inspirasjon til å ta turen til de øvrige Nordsjølandene. Det er også et mål at stien bidrar til økt kunnskap om natur, historie og lokalsamfunn, og at småbedrifter som bygges opp rundt stiene kan yte service som vandrerne spør etter når de ønsker å spise, overnatte eller liknende.

Kystnære vandringleder

Det har vært et utstrakt samarbeid mellom Østfold og Bohuslän som går utover samarbeidet om Nordsjøløypa. I prosjektet "Kystnære vandringeleider" har det vært jobbet med å etablere en mest mulig sammenhengende sti fra Orust ved Uddevalla til Moss med rundsløyfer og avstikkere. I Kystnære vandringeleider har praktiske spørsmål som grunneieravtaler, felles merking og skilting osv. som stått på dagsorden. Dessuten er stiene i Østfold fysisk knyttet sammen med stiene i Bohuslän. På denne måten utfyller de to prosjektene hverandre. Kystnære vandringeleider har handlet om praktiske spørsmål om å lage en fysisk sti gjennom landskapet, mens Nordsjøfellesskapet har hatt mer fokus på virkningene av stien på folkehelsen, kunnskap om natur og kultur samt bidrag til å styrke servicen langs stien.

Kyststien gjennom Råde vil fra 2009 bli videreutviklet gjennom et nytt Interregprosjekt: "Rekreative ruter".

Informasjonstavle på OVEN

Hvorfor har det vært satset på kyststi?

En kyststi er en merket tursti som går i kystlandskapet, ikke nødvendigvis i vannkanten, for det skal være stor variasjon i miljø og opplevelser. I Vestfold samt deler av Buskerud og Akershus ved Oslofjorden har det i over et tiår vært slike merkede stier i kystlandskapet. Nå kommer også Østfold for fullt. Dette er et av de mest populære tilbudene til friluftsliv ved

Oslofjorden, for beboere, hytteiere, campinggjester og andre tilreisende. Det er spesielt mange vandrere om våren og høsten. Kyststiene leder turgåerne gjennom landskapet hvor det ofte kan være vanskelig å finne fram uten god lokalkunnskap. Den merkede stien gjør det mulig å unngå konflikter med hytte- og villaeiere for her kanaliseres man utenom konfliktpunkter. Man leder dessuten trafikken utenom sårbare partier for dyre og plantelivet. Enkel tilrettelegging for å unngå slitasje og skade - f. eks en klopp eller gangbro over et våtområde - hører med.

De sikrede friområdene som finnes langs kysten av Oslofjorden er de viktigste delene av kyststiene. Her løper stien nesten gjennom uberørt natur, og folk kan stoppe for å raste, bade, fiske eller bare nyte naturen.

Råde kommune

Bronsealderrøys

Disse gravrøysene er fra bronsealderen og ble stort sett lagt på toppen med godt utsyn. Spesielt langs kysten er de tallrike, men vi finner de også innover landet og da gjerne i forbindelse med gamle ferdselsårer. Midt i røysa ble det bygget en kiste av flate steinheller, hvor den døde med litt utstyr ble lagt ned. I eldre bronsealder skjedde begravelsen ubrent, mens den døde i yngre bronsealder gjerne ble brent og lagt i en urne som ble plassert i gravkammeret.

Størrelsen på gravkammeret forteller oss derfor hvilken gravform som er benyttet og dermed alderen. Røysene i seg selv ga dårlig beskyttelse og det er derfor lite som er funnet i disse gravene. De fleste har dessuten vært utsatt for plyndring. Husk at slike røysar er fredet.

Info-skilt over bronsealderrøys på Røstad

Kyststiene er også en veldig viktig faktor for å styrke folkehelsen. Det inaktive livet mange moderne mennesker lever i dag kan brytes gjennom turer i spennende landskap, ofte i nærheten av der mange bor. Helsemyndighetene viser til at en halvtimes daglig vandring er det som skal til for å unngå sykdom og helseplager som følge av inaktivitet. Ingen fysisk aktivitet er enklere å starte opp med enn å gå tur, og det gjelder uansett alder. Mange seniorer er f. eks å finne på sine daglige vandringer nettopp på kyststiene. Det å bruke kroppen og samtidig bruke sansene i naturen, forebygger også psykiske plager og bidrar i tilfriskningsprosessen. Kort sagt kyststiene er en billig helseforsikring både for individet og samfunnet.

*Råde kommune, mars 2009
Gaute Walberg*